

Pirandello gazdagsága

Pirandello, Luigi:
Az álom valósága.
Ötven novella
Vál. Lukácsi Margit,
ford. Füsi József
Noran-Kiadó, Bp., 2007.

Pirandellót muszáj olvasni. Igen, a drámáit is, vagy jelen esetben egy új, színvonalas válogatás megjelenésének apropóján a novelláit. A magyarul még meg nem jelent *L'Umorismo* című tanulmányát – és ha majd valaki kiadja azt is végre honunk nyelvén, annak valószínűleg én fogok a leginkább örülni.

Novelláskötetét Lukácsi Margit szerkesztette és válogatta, szavai szerint az öt fejezet az alábbiak szerint tagolódik: „az öt egység a legjelentősebb pirandellói témák, motívumok együttesét kínálja, kezdve a gyökerektől, az ősi hagyományait sokáig megőrző szicíliai világtól szerepeink, élethelyzeteink fogságán és a kötet tengelyébe helyezett női életsorsokon át egészen a valóság széttöredezéséig és az ember elpusztításáig.” Ami annak, aki mit se tud erről a szép, kecskeszakállas, doktori címét Bonnban szerző, majd onnan Rómába visszazérkező és ott letelepedő férfiúról, Luigi Pirandellóról, valószínűleg keveset mond.

Tehát előbb az úrról, aztán sorairól! 1867-ben Szicíliaiban született, szülei módos bányatulajdonosok, innen a kiváló iskoláztatás, valamint a szicíliai vidék életének ismerete. További jelentős tapasztalat: a római letelepedést, házasságot követően a család hamarosan tönkremegy – van, igen, van olyan, hogy az emberre rázuhan a balsors. Ez annál is inkább megrázó tényé válik, mivel Pirandello feleségének egészsége is megsínyli a változást; hosszú évek telnek tanárkodással, a születő gyermekek nevelésével, az elborult elméjű asszony gondozásával. És mellette szakadatlan írással.

Pirandello kétszáznál több novellájáról szólva Szabó György két időszakot különböztet meg: a korai, a naturalizmus olasz változatára, azaz a verista stílusra alapozó, a szicíliai, vidéki kisember életét felvillantót, valamint a későbbi, a humorizmus jegyeit magán viselő, a római városi élet groteszk jelenségeivel foglalkozót. Ez utóbbi a humorizmus, a sajátos pirandellói világnézet eredménye, mely mindig a látszat mögött kutat. A komikum: a természetessel ellentétes nevetségessége. Pirandello szerint humor az, amikor a komikum kiváltotta nevetésre késztetést módosítja (éles ellentétben azzal) a nevetségessé vált személlyel történő együttérzés. Humor, mikor ugyanazon a dologon egyszerre sírunk és nevetünk, elképzelve és átélve a természetel-

lenességnek a személyiségből, a helyzetből fakadó okát: nyomorúságot, fájdalmat, félelmet, vágyat.

Ki állja a lakodalmat? című írásában olvashatjuk: „Neli Sghembri bátyó harmadik éjszakája odakinn aludt a szérűben, a cséplés után megmaradt szalmán; állatait őrizte, egy öszvért és két csacsit, melyek ott ropogtatták a töreket mellette.

A szalma nedves volt a harmattól, vagy ahogyan Neli bátyó mondta, a csillagok könnyétől.”

A történet megkapóan lírai része: egy valaha a rokonság által megakadályozott szerelem az öregkorban, mikor már mindkét fél özvegy, végre közös életben, házasságban megvalósul. Ám Pirandellónál semmi sem egyértelmű, és semmi sem áll tőle távolabb, mint az a gondolat, hogy ez itt a létező világok legjobbika. Az élet végére jutó öröm üröme: „mint valamikor szütleik, most a gyerekeik háborogtak az esküvő ellen.” Neli bátyó negyedik gyermekének, Nardának az esküvőjére érik be a konfliktus: a békességre vágyó öreg nem hívja meg ellenségeskedő gyermekeit a nagy napra. Saru, a nagyobbik fiú, miután apja közölte vele, hogy pénze fogytán szűk körben ülik meg a lagzit „egy darabig apja után nézett, aki miközben távolodott, két ujjával bal fülcimpáját morzsolgatta. Amikor visszament a házba, egy szögre akasztott átalvetőből előhúzott egy hosszú pengéjű kést, amelyet böllérkésnek is neveznek; az asztal alól, a földről kivette a köszörűkövet; megtörölte a kés pengéjét, kiült a ház elé a küszöbre, és a köszörűkövet két térde közé szorítva nekilátott megfenni a kést.” Nem, nem történik testvér- vagy szülőgyilkosság (bár igaz, a görög tragédiák sűrű, erőszak-tól terhes levegője jó néhány Pirandello-novellának is sajátja), a barbár irigység, a rosszindulat mégis kicsap.

Kimondott szerkesztői célja volt a kötetnek a magyarul olvasható Pirandello-drámák novellaelőzményeinek bemutatása. A *Ki-kí a szerepét* dráma a szerző egyik központi témája, a látszat/valóság, a szerepek vállalása, vállalhatósága körül mozog. Főbb szereplői: a sztoikus külsőt felöltő férj, a tőle külön élő, ám férje pusztá lététől boldogtalan feleség és annak szeretője. A férj számára csapdát állító, halálos párbajt előkészítő nő végül azzal szembesül: szeretője indult el párbajozni. Hogyan? Hogyan lehetséges ez? Ki-kí vállalja a saját szerepét. A történet novellaként *Ha valaki tudja, mire megy ki a játék* címmel formatált.

Pirandello szereplőinek, témáinak, elbeszélői nézőpontjának sokféleségéről hosszan lehetne írni. Mi mégis ez a kötet? Ha csak egy szó... csak egy... Kevés felhőtlen kacaj, több mosoly, leginkább pedig elgondolkodás és részvét a novellák nyomában csörgő fémdobozok zenéje.

Aletta Vid